

С развитието на социалните мрежи значително се промени начинът, по който функционира гражданското общество.

Борис Бонев,
„Спаси София“

Ако беше град, Facebook в България щеше да е столица. Щеше да има два пъти повече население от София - 3.3 млн. души, без да се броят пенсионерите и децата. Щеше да расте с изумителни темпове, напук на демографския залез на България: в началото на 2013 г. там са били 2.5 млн. души, а в края на 2016 г. вече са с 800 хил. повече.

Но Facebook не е град. То е много повече. Представете си какъв огромен, все още неосъзнат и до голяма степен неизползван свят е това: населен е с огромната част от трудоспособното и с вероятно 100% от активното население на страната, плюс цялата диаспора - онзи изгубен милион, за който романтично искаме да се върне обратно. И то не като някаква институция, която гържи на хартия ЕГН-тата на милиони хора, а като домовете им - съдържащи ценните им спомени, мечти, разочарования, приятелства, идеи.

Това е идеалният канал. Идеален за бизнес, защото всичките ви клиенти са тук, на един клик разстояние. Идеален за политика, защото можете да говорите с всеки и всеки да ви чуе. Идеален за социални каузи, защото винаги можете да намерите съмишленици.

Той вече ни променя. Графиката на социалната активност в обществото, ако може да бъде направена, вероятно госта ще се припокрие с ръста на потребителите на социалната мрежа (виж текста на стр. 13-14). Компаниите, които имат да защитават брандове, имат цели екипи, които се занимават с Facebook (виж стр. 17-18). Онези, които доскоро са разчитали на местния пазар, вече намират и биват намирани от потребители далеч извън границите на страната. Раждат се движения и дори партии, които разчитат първо на социалната мрежа за популярност и за платформа, вместо преди това да градят физически структури (стр. 15-16). Дори Бойко Борисов се изявява по-често в профила си, отколкото по телевизията. Идеални неща, разбира се, не съществуват. За всяко нещо, което Facebook дава, има неща, които отнема. Буди социална активност, но създава ехо-балони, в които алгоритмите му ви изолират все повече. Дава възможности на бизнеса, но изядва отвътре индустрии като рекламата и медиите и има несъразмерна пазарна сила, защото вместо един от играчите на пазара той се превръща в самия пазар. Позволява раждането на локални политически движения, но и ражда армиите от платени тролове, които заглушават смисления дебат. Създава най-големия и пълен в човешката история архив от данни, но позволява на онези, които знаят как да го ползват, да манипулират мнението, идеите и дори мисленето ви.

И в крайна сметка може да се окаже, че компаниите са много по-приспособими към този нов свят от хората. Защото те могат да оцеляват в морето от негативни емоции, докато ние госта често се давим в него (стр. 19).

Голяма илюзия е, че виждаш всичко. Подобните хора обаче виждат подобни на своите мнения. Оставащ с впечатлението, че това е светът, а той не е.

Александър Симов,
кандидат-депутат от БСП

Има умора от инструментите на демокрацията и социалните медии дават нов шанс, но само ако в комуникацията има елемент на искреност и откритост.

Найден Николов,
преподавател в Софийския университет

Как станаме Facebook граждани

Мрежата промени из основи организирането на граждански каузи, протести и групи за натиск.

автор

Люба Йорданова | lubay@capital.bg

Годината е 2010. Правителството на ГЕРБ предлага промени в Закона за електронните съобщения, които разрешават достъпа до разпечатки на мобилни разговори и интернет съобщения при разследване на престъпления. Започва самоорганизиране на граждани в социалните мрежи за протести пред парламента. Избухналото недоволство принуждава депутатите да приемат поправките със сериозни промени. Четири години по-късно журналистът Илия Вълков ще нарече това гражданско недоволство „първата голяма репетиция на интернет активистите“ в книгата си „Комуникация на граждански движения“.

Следващите години видяха все повече протести. Първо срещу шистовия газ, генномодифицираните организми и търговското споразумение АСТА, после срещу закона за горите. Недоволството срещу високите цени на тока свали кабинета „Борисов“, а по-късно дойде и мащабната гражданска мобилизация срещу избирането на Делян Пеевски за председател на ДАНС и срещу кабинета „Орешарски“. Във всеки един от тях социалната мрежа играеше все по-голяма роля. Мейлинг листите отстъпиха място на Facebook групите. Листовките в метрото - на онлайн поканите за събитие. Лозунгите - на хаштаговете. Разпространението на информация стана по-лесно от всякога, а заявяването на участие е само на един клик разстояние. Без гаранция за присъствие на живо, разбира се.

Социалната мрежа промени из основи организирането на граждански каузи, протести и групи за натиск. Би могло да се спекулира, че Facebook е един от ключовите фактори за все по-голямата гражданска активност през последните години. Една от най-големите слабости на мрежата е и една от най-силните ѝ страни - тя позволява лесното създаване на мрежи от съмишленици. Ако имаш добра идея, вече лесно можеш да я споделиш с много хора. Ако имаш лоша обаче - също. Facebook стана инструмент както за мобилизиране на автентична гражданска енергия, така и за лесна манипулация и радикализиране на големи групи хора.

Няма ясна граница между онлайн и офлайн активизъм и следователно в България не може да се говори за професионални онлайн активисти.

Леа Вайсова,
преподавател в Софийския университет

Първоначалният ентузиазъм е все още тук, но той вече върви ръка за ръка с рисковете на новите медии.

Граждани на е-площада

„В България гражданското общество с такива мащаби и разнообразие на практика не съществуваше до появата на първите Facebook групи и инициативи“, смята Борис Бонев от „Спаси София“, които за две години привличат над 33 хил. последователи в мрежата. Социалната мрежа дава публичност на инициативите на организацията, улеснява контактите ѝ с активни граждани, събира идеи за подобрения на идеите им. Според Бонев лесното, безплатно и лично разпространение на информация позволява на организациите да предават своите послания без посредничеството на традиционните медии или реклами. Това има и негативна страна. „Тази достъпност и пренасищане с информация и каузи води до ефекта на заинтересования незаинтересован“, казва Борис и дава пример с това, че огромната подкрепа онлайн невинаги се пренася в реалния живот. От опита на „Спаси София“ едва 10% от заяvilите, че ще присъстват на дадено събитие или протест, наистина отиват. „Това е сериозен проблем, тъй като създава измамно чувство за популярност и множество, които остават само на думи и like-ове вместо на дела, коментира Бонев. Оттам следва и най-опасният резултат – измамното чувство за изпълнен обществен дълг.“

„Facebook е бил винаги полезен за активистите, но сам не е достатъчен за постигане на обществена промяна“, смята и журналистът Павел Антонов, който е сред създателите на мрежата за гражданско действие „БлуЛинк“ - една от първите в Централна и Източна Европа, изцяло предназначени за виртуален обмен между граждански организации и активисти. За каузата срещу монопошването на обществени места инициативата „България без дим“ събира през 2010 г. хиляди подписи и огромна онлайн подкрепа. Всичко става истинско обаче едва когато Павел и още десетина души се изправят пред парламента и застават пред камерите. „Facebook може да

генерира впечатляващи бройки привърженици на една или друга кауза, но не дава реална представа за подкрепата и надеждността на съмишлениците - за това трябва реална комуникация с тях“, смята активистът.

Ехо, има ли някой?

Павел Антонов разказва, че още при създаването на „БлуЛинк“ през 1998 г. инициаторите на мрежата са си представяли тя да служи освен за обмен на информация и за по-добра координация и единодействие между активистите. Според Антонов обаче, Facebook по-естествено разделя, отколкото сдružава хората. „Веднъж влязъл в неговата комуникационна среда, потребителят постепенно се затваря в собственото си аз, в собствените си представи, предпочитания и прегразсъдъци и се конфронтира с всичко, което не съответства на тях“, коментира журналистът. Ако някой „приятел“ е споделил различно мнение, той бързо може да бъде разприятелен. Ако във фейдга ти се появи съобщение за кауза, която не подкрепяш, насреща е бутонът „не следвай“. „Така се създава и тенденция за отчуждение и изолация, която отслабва колективните действия“, коментира още Антонов.

Подобно наблюдение споделя и журналистът и изследовател Илия Вълков. „Вместо да развива диалога, мрежата разви разделението“, смята той и допълва, че според него хората са загубили дори уменията си да спорят, а социалните медии са засилили процеса на противопоставяне между различни групи в обществото. Изводът му за крайния ефект от този процес не е оптимистичен: „Загубихме всеобщия ориентир за добро и зло. Всяка група има свое разбиране. И всеки спор завършва с усещането, че „моралът ми е по-добър от морала ти“.

Преподавателят от Нов български университет проф. Анна Кръстева, която изследва темите дигитална гражданственост и интернет демокрация, смята, че в България няма стремеж ефектът на балона и ехо-стаята да се тушира и неутрализира - дори напротив, подсилва се с това, че политиците обикновено не отговарят на критични коментари, а

Използването на Facebook като информационен канал може да привлече вниманието към един политик, но само комуникацията с публиката може да го загържи.

гоц. Десислава Бошнакова,
преподавател в НБУ и PR специалист

гражданите разприятеляват разномислещите. Проф. Кръстева е забелязала и една тревожна тенденция - докато преди протестите екологичните и други каузи са използвали социалните мрежи за отваряне на гражданските инициативи и достигане до максимален брой потенциални участници, днес хората се ограничават в затворени групи. „Толкова враждебна, истерична, нажежена до червено стана публичната среда, че за да се възмутиш от Луков марш и от националистични превъплъщения на консерватори в путиновски атакисти или да се зарадваш на училище, осмелило се да отвори врати за деца бежанци, трябва да го направиш в затворена група“, коментира преподавателката.

Социалните мрежи освен това създадоха нови лидери на мнение и промениха разбирането за авторитетите. Както отбелязва Илия Вълков, „днешният „авторитет“ има хиляди последователи в мрежата и не е задължително да има изключителни постижения в своя живот извън интернет - важно е да имаш „статуси“, които събират „лайкове“.

Facebook дневен реч

Ако допреди няколко години традиционните медии диктуваха обществения дебат, днес все по-често се случва техният дневен реч да се води от случващото се в социалните мрежи. Традиционните медии пък развиха „практиката да препубликуват статуси от Facebook, с което платформата започна да придобива и други измерения на сериозност“, допълва изследователката и припомня, че социалната мрежа измести до голяма степен и блогите.

Илия Вълков говори и за „диктатура на профилите“, която е развила свой модел на „морална полиция“, който въвлеча и задължава. „Има дни, в които злосторнието развива свои ритуали на взаимно информационно опрашване - ако не напишеш статус за темата на деня, усещаш изолацията на групата“, коментира Вълков. **IK**